Μακεδονικά

Τόμ. 5, Αρ. 1 (1963)

Αρχιμ. Καλλίνικος Σταματιάδης ο Θάσιος

Αποστ. Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.788](https://doi.org/10.12681/makedonika.788)

Copyright © 2014, Αποστ. Ε. Βακαλόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1963). Αρχιμ. Καλλίνικος Σταματιάδης ο Θάσιος. *Μακεδονικά*, 5(1), 184–193.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.788>

ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ο ΘΑΣΙΟΣ

Ὁ βίος τῶν λογίων Ἑλλήνων κληρικῶν, ἰδίως τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας, εἶναι στενὰ συνυφασμένοι μετὰ τὴν ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀπ' ὅπου κατ'άγονται ἢ ὅπου σταδιοδρομοῦν, γιατί ἡ δράση τους εἶναι πολυμερής, θρησκευτική, κοινωνική καὶ ἐθνική. Ἐνας ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς αὐτούς, ὁ ὁποῖος ἔζησε καὶ ἔδρασε τὸν περασμένο αἰῶνα, πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης ἀπὸ τῆς Θάσσο. Ἐκτυπῇ τὴν ἀγαθὴ μορφὴν του μᾶς τὴν παρουσιάζει ὁ Σπ. Παπαγεωργίος στὴ μελέτῃ του «Ἡ ἐν Μονάχῳ ἑλληνικὴ κοινότης καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία» (Παρνασσός 7(1903), σελ. 49-134), ὅπου ἐξιστορεῖ κυρίως τὴ δράση τοῦ Καλλινίκου Σταματιάδῃ ὡς ἔκτου κατὰ σειρὰν ἐφημερίου τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Μονάχου. «Ὁ Ἀοιδίμιος Καλλίνικος Σταματιάδης, γράφει, ἦτο τύπος ἀληθοῦς τοῦ Κυρίου λειτουργοῦ· πρῶτος τὸν χαρακτῆρα καὶ εἰρηνικός, συμβουλευτικός, φιλόπατρις καὶ λίαν ἀγαπῶν τοὺς ἐν Μονάχῳ Ἕλληνας, ὧν πολλοὶ πολλὰκις ἔσχον καταφύγιον καὶ ἀρωγὸν ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἀπορίᾳ. Ἡ πολιὰ αὐτοῦ, τὸ ἀπέριττον, σεβάσμιον καὶ ταπεινὸν καὶ ἡ ἀρχαϊκὴ ἀπλότης αὐτοῦ ἐκίνουν τὸν ἄκρον σεβασμὸν πάντων τῶν κατοίκων τοῦ Μονάχου παντὸς θρησκευματος» der griechische Geistliche, ὁ Ἕλληνας πνευματικός, ὡς τὸν ὠνόμαζον, ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστός».

Ἄν ἡ ἐφημερία τοῦ Καλλινίκου Σταματιάδῃ στὸν ἱερὸ ναὸ τοῦ Σωτῆρος τοῦ Μονάχου εἶναι γνωστὴ χάρις στὴ μελέτῃ τοῦ Σπ. Παπαγεωργίου, ὁ ὁποῖος εἶχε προλάβει νὰ γνωρίσῃ τὸν σεβάσμιον πρεσβύτεν λίγους μῆνες, προτοῦ πεθάνῃ (Ἀπρίλιος 1871)¹, μένουν ὅμως ἀκόμη ἄγνωστες οἱ πνευματικὲς του σχέσεις μετὰ τὴ γενέτειρά του Θάσο καὶ μετὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐμόνασε ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ σκοτεινὴ αὐτὴ πλευρά, καθὼς καὶ ἄλλες λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του διαφωτίζονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς ἀλληλογραφίας του, ποὺ σῶθηκε στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς Θάσου.

Ὁ Καλλίνικος Σταματιάδης γεννήθηκε στὴ Θάσο πιθανῶς στὰ 1792 καὶ ὄχι στὰ 1798, ὅπως γράφει ὁ Παπαγεωργίος². Γιὰ τὴν παιδικὴν του

¹ Ὁ Παπαγεωργίος θεωρεῖ τὸν Καλλίνικον Πελοποννησίον. Στὴ μελέτῃ τοῦ Παπαγεωργίου στηρίζεται σχεδὸν κατὰ λέξιν ὁ Χριστόφ. Κτενάς, ὅταν μιλά γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Καλλινίκου στὸ Ἅγιον Ὄρος. (Τὰ γράμματα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, Ἀθῆναι 1928, σ. 32).

² Παπαγεωργίου, ἐνθ' ἀν. σ. 104.

ἡλικία καὶ τὶς σπουδές του τὸ μόνο, ποὺ γνωρίζουμε, εἶναι ὅτι μερικά χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀπὸ τὸ ἔνατο ὡς τὸ εἰκοστὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔζησε στὶς Καρυές τοῦ Ἀγίου Ὁρους κοντὰ σ' ἓνα θείον του μοναχό, ἀδελφὸ τῆς μητέρας του. Ἀσφαλῶς θὰ φοίτησε στὴν Ἀθωνιάδα Σχολή, ποὺ λειτουργοῦσε τότε στὶς Καρυές. Οἱ σωζόμενες τέσσερις σελίδες ἀπὸ ἓνα αὐτοβιογραφικὸ του σημείωμα, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλοῦμε τὶς παραπάνω πληροφορίες, δὲν μᾶς δίνουν δυστυχῶς γενικότερες εἰδήσεις, σχετικὲς μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση στὴ Μακεδονία καὶ μὲ τὶς περιπέτειες τῶν κατοίκων. Μολταῦτα φαίνεται ὅτι ὁ Καλλίνικος Σταματιάδης συνέβαλε στὴν ἐπανάσταση τῆς Θάσου τὸν Ἰούνιο τοῦ 1821, ὅπως μᾶς παρακινεῖ νὰ δεχθοῦμε ἡ σωζόμενη προφορικὴ παράδοση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Σταματιάδης μύησε στὴ «Φιλικὴ Ἑταιρεία» τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀνταρσίας στὸ νησί Χατζῆ Γιώργη. Τὴν ὑπόθεσή μου αὕτη γιὰ τὴν ἄμεση ἢ ἔμμεση συμμετοχὴ τοῦ Σταματιάδη στὴν ἐξέγερση τῆς Θάσου ἐνισχύει καὶ τὸ σωζόμενο ἀπὸ 17-5-1844 ἔγγραφο τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, τὸ ὁποῖο ἐγκρίνει νὰ τοῦ δοθῇ «τὸ ἀργυροῦν νομισματοσήμον δι' ἀνταμοιβὴν τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον ἐκδουλεύσεών του».¹

Τὸ 1830 βρίσκουμε τὸν Σταματιάδην στὶς Σέρρες, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ ἓνα γράμμα, ποὺ τοῦ στέλνουν στὶς 25 Φεβρουαρίου 1830 οἱ ἐπίτροποι τῆς μονῆς τῆς Μεγάλης Λαύρας, γέροντες Διονύσιος, Σωφρόνιος καὶ λοιποί. Στὸ γράμμα αὐτὸ μνημονεύεται ὡς ἀρχιμανδρίτης. Φαίνεται ὅτι θὰ ἦταν ἐφημέριος σὲ κάποια ἐκκλησία τῶν Σερρῶν ἢ προσκολλημένος στὴ μητρόπολη, ἀν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ καλὴ σχετικὰ γραμματικὴ του μόρφωση, καὶ ὅτι θὰ εἶχε ἐκδηλώσει τὴν ἐπιθυμία—ἄγνωστο γιὰ ποῖον ἀκριβῶς λόγο— ν' ἀκολουθήσῃ τὸ μοναχικὸ στάδιο καὶ νὰ ἐνασκηθῇ στὴ μονὴ τῆς Μεγάλης Λαύρας. Οἱ ἐπίτροποι τῆς, οἱ ὁποῖοι τὸ εἶχαν πληροφορηθῇ ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ προηγουμένου Γαβριήλ—βρισκόταν κι' αὐτὸς στὶς Σέρρες καὶ ἴσως εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ τὸν παρακίνησε ν' ἀσπασθῇ τὸ μοναχικὸ βίον—καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Καλλινίκου, ἐκφράζουν τὴ μεγάλη τους χαρὰ, «... εἰκότως ὑπερήσθημεν, γράφουν, ἐπειδὴ οὐ μόνον διὰ τὴν προσθήκην (ἐνὸς νέου προβάτου) ἐχάρημεν, ἀλλὰ καὶ τὰ προτερήματα τοῦ προστεθέντος: τὴν φρόνησίν της δηλαδὴ, τὸ πολιτικὸν καὶ οἰκονομικόν της καὶ τὰ καλὰ ἥθη, ὅπου στολίζουν τὸ ὑποκείμενόν της καὶ τὰ ἐπίλοιπά της ἐπαινετὰ φερούμενα. Διὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὥσάν νὰ ἐκτησάμεθα ἄλλον μαργαρίτην τὸν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὴν ἐπικτήσιν της ἐνομίσαμεν καὶ νομίζομεν». Τοῦ ἀνακοινῶνουν ἀκόμη ὅτι ἀπὸ τώρα τὸν θεωροῦν καὶ τὸν ὀνομάζουν «συναδελφὸν καὶ συγκοι-

¹ A. E. Bakalopoulos, Thasos. Son Histoire, son administration de 1453 à 1912, Paris 1953, σ. 40, 108.

νοβιάτην», ὅτι κατέγραψαν τὸ ὄνομά του στὸ μοναστηριακὸ κώδικα καὶ ὅτι τὸ μνημονεύουν σὲ ὅλες τὶς ἱερές τους τελετές. Στὴν κάτω ἀριστερὴ γωνία τοῦ γράμματος γράφουν σὲ ὑστερόγραφο τὰς ἐξῆς· «Εἰς ἀρραβῶνα καὶ τεκμήριον ἐδέχθημεν τὸ περιζώνιον, τὸν σταυρὸν καὶ τὸ ροῦχον καὶ εὐχαριστοῦμεν τὰ μέγιστα. Περί δὲ τῶν εἰς Θάσον ἐλαιοδένδρων, ἅτινα ἀφιερῶνεις εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Λαύραν, ὁμολογοῦμεν καὶ περὶ τούτων χάριτας ὅτι πλείστας. Θέλομεν δὲ ἐξακολουθήσει κατὰ τὴν τῶν γραμμάτων καὶ συμφωνιῶν ὁρδινίαν»¹. Ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ ὁρδινίαι, δὲν γνωρίζουμε. Θὰ ἀφοροῦσαν ἀσφαλῶς τῇ διαχείρισι τῆς κτηματικῆς περιουσίας τοῦ Καλλινίκου στὴ Θάσο.

Τὸν ἴδιο κίβλας χρόνο οἱ πατέρες τῆς μονῆς «ζητηθέντες παρὰ τῶν ἐν Σέρραις ἐντιμοτάτων πραγματευτῶν» ἐκλέγουν καὶ στέλνουν στὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Βιέννης ὡς ἐφημερίῳ της τὸν Καλλίνικο, «ἄνδρα σεμνοπρεπῆ ἐπὶ συνέσει καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ πρακτικώτατον εἰς τὸ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς φιλοχρίστους πνευματικῶς μὲ τὰ ἔνθεα καὶ ἱεροπρεπῆ αὐτοῦ προτερήματα». Στὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ὑπηρετήσε εὐδοκίμως ὁ Καλλίνικος ὅκτω ὀλόκληρα χρόνια, ὥσπου γιὰ λόγους ὑγείας ἀναγκάστηκε ν' ἀποχωρήσῃ καὶ νὰ κατεβῇ στὴν Ἀθήνα.²

Ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1838 ὡς τὰ τέλη τοῦ 1847, δηλαδὴ δέκα περίπου χρόνια, ἡ ζωὴ τοῦ Καλλινίκου δὲν ἦταν ἥρεμη. Στὴν Ἀθήνα οἱ πολλοὶ γνωστοὶ του ἐνδιαφέρθηκαν καὶ τοῦ ἔδωσαν μιὰ θέσιν δασκάλου σ' ἓνα σχολεῖο θηλέων. Τὸ 1839 πῆγε ὡς δάσκαλος στὸ χωριὸ Γωνιὰ τῆς Κρήτης, ἀλλὰ ἔμεινε ἓνα μόνο χρόνο, γιατί ἐξέσπασε ἡ κρητικὴ ἐπανάσταση καὶ ἀναγκάστηκε νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν Ἀθήνα. Ἐκανε μερικὸς μῆνες ἐφημέριος στὴν Καπνικαεὰ καὶ δύο περίπου χρόνια στοὺς Ἀγίους Θεοδώρους. Τὸ 1844 μαζί μὲ τὸν ἀρχιμανδρίτη Πολύκαρπο, συνοδεύοντας τὰ μέλη τῆς ρωσικῆς πρεσβείας, ἐπισκέφθηκε μὲ ρωσικὸ ἀτμόπλοιο τὸ Ἅγιον Ὄρος. Οἱ πατέρες τῶν Καρυῶν τὸν γνώρισαν ἀμέσως, γιατί τὸν θυμοῦνταν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔμενε κοντὰ στὸ θεῖο του κατὰ τὴν προεπαναστατικὴ περίοδο. Ἐπειδὴ μάλιστα ἤξεραν τὴν καλὴ σχετικὰ γραμματικὴν του μόρφωση, τὸν παρακάλεσαν νὰ δεχθῇ νὰ διδάξῃ ἓνα χρόνο στὴν ἐκεῖ νεόδημητη σχολή, ποὺ εἶχε κτισθῇ μὲ συνεισφορὰς ὅλων τῶν μονῶν καὶ ποὺ προωριζόταν ν' ἀναπληρώσῃ κάπως τὸ μεγάλο κενό, ποὺ εἶχε δημιουργηθῇ μετὰ τὴν παρακμὴ τῆς Ἀθωνιάδας Σχολῆς. Ἐπίσης τὸν παρακάλεσαν νὰ κατατοπίσῃ τοὺς

¹ Τὸ γράμμα δίφυλλο, διαστάσεων 0,32×0,215. Τὸ κείμενο στὴν πρώτη σελίδα. Τὰ λίγα ὀρθογραφικὰ λάθη τοῦ ἀποσπάσματος, καθὼς καὶ τῶν ἀποσπασμάτων ἄλλων ἐγγράφων, ποὺ πρόκειται νὰ παρατεθοῦν, ἔχουν διορθωθῇ.

² Σ ω φ ρ ο ν ῖ ο υ Ε ὕ σ τ ρ α τ ῖ ᾱ δ ο υ, Ὁ ἐν Βιέννῃ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἡ κοινότης τῶν Ἑλλήνων Ὁθωμανῶν ὑπηκόων, Ἀλεξάνδρεια 1912, σ. 164 κ. ἐξ.

ἐργολάβους στὴ διαρρῦθμιση τῶν χώρων τῶν παραδόσεων, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν εἶχαν τὴ σχετικὴ πείρα. Στὶς 27 Ἰουλίου πῆγαν ὅλοι στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, τὸ λεγόμενο ρωσικό, καὶ στὶς 28 ὑπογράφηκε τὸ ἔξης ἐνδιαφέρον καὶ ἀνέκδοτο ὡς σήμερα συμφωνητικό :

Τ.Σ. Στρογγυλὴ σφραγίδα τῆς Κοινότη. Ἀγίου Ὁρους
† Πλήρης οὐσης τῆς Ἱερᾶς Κοινῆς Συνάξεως τῶν εἰκοσιν ἱερῶν ἡμῶν
Μονῶν τῶν ἀντιπροσώπων, συνεφωνήσαμεν μετὰ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου
ἀρχ. Κ. Καλλίνικου Διδασκάλου σταματιάδου τὰ ἑξῆς

5 αὐτον ἡμεῖς μὲν ἀποφασίσουμεν νὰ ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὸ νεόδητον
παρ' ἡμῶν κοινὸν ἐκπαιδευτικὸν ἐλληνικὸν ἐν Καρναῖς κατάστημα διδά-
σκαλον τῆς ἐλληνικῆς, τὸν Κ. Καλλίνικον μὲ μισθὸν ἐτήσιον πέντε χιλιά-
δες γρόσ : ἀρ., 5.000, διὰ ἓνα χρόνον. τὰ ὅποια θέλει λαμβάνει μηνι-
αίως κατ' ἀναλογίαν τῆς ὀλικῆς αὐτῆς ποσότητος. μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ
10 ἔτους ἐὰν μείνωμεν εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐπιμελείας καὶ διαγωγῆς
αὐτοῦ, θέλομεν τοῦ προσθέσει εἰς τοῦ παρόντος ἔτους τὸν μισθὸν ἑπ-
τά χιλία γρόσια καὶ ὁ μισθὸς θέλει ἀρχήσῃ, συνάμα μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν
μαθημάτων.

15 βον ἡ δὲ πανοσιολογιότης του χρεωστεῖ νὰ ἐκπληροῖ τὸ χρέος αὐτοῦ πι-
στόως μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν, καὶ καθαρὰν συνειδήσιν, ὡς ὑπεσχέθη διδά-
σκων τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλληνικῆς ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ἀγίων πατέρων τῆς
Ἐκκλησίας, μὲ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τούτους τοῦ ἐτυμολογικοῦ. προσέτι ἀρ-
χὰς ἀριθμητικῆς Γεωγραφίας καὶ τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν. τὰ ὅποια πρὶν
τῆς ἐνάρξεώς των, θέλουν λάβει ἐντελῆ κανονισμόν παρὰ μιᾶς παρ' ἡμῶν
συστηθησομένης ἐπιτροπῆς.

20 γον ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πανοσιολογιότης του ἀναγκάζεται ἤδη νὰ ἀπέλθῃ εἰς
Ἀθήνας τοῦ νὰ παραλάβῃ τὰ ἐκεῖθεν μένοντα πράγματα αὐτοῦ, τῷ δίδο-
μεν ἐμπροθέσμον ἄδειαν ἐνὸς μηνός, ἢ ἐν ἐλλείψει εὐκαιρίας τὸ πολὺ δύο
ἀπὸ τῆς σήμερον. παρελθούσης ὅμως τῆς προθεσμίας ταύτης, καὶ μὴ ἐμ-
φανισθέντος αὐτοῦ, παύει τοῦ λοιποῦ καὶ ἡ μεταξὺ ἡμῶν συμφωνία.

25 δον εἰς δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιφορτίζεται νὰ φροντίσῃ
ἀνὰ εἴκοσι βιβλία ὑπὸ τινος βιβλιοπώλου· δηλαδὴ γραμματικὰς, ἀριθμη-
τικὰς, καὶ Ἱερὰς κατηχήσεις ἐνὸς ἐκάστου εἵδους. τὰ ὅποια ταῦτα πάντα
θέλουν εἶναι εἰς βάρος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ὅταν τὰ παραλάβομεν, καὶ
θέλομεν ἐγχειρίσει τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς τὴν πανοσιολογιότητά του.

30 Τούτου χάριν ἐγράφησαν δύο ἐναλλὰξ ὁμοία ἀμοιβαῖα γράμματα συμφω-
νητικά, τὸ μὲν τῇ ἱερᾷ σφραγίδι τῆς Κοινότητος πρὸς τὴν πανοσιολο-
γιότητά του, τὸ δὲ ἐκ τῆς πανοσιολογιότητος του ἐνυπόγραφον πρὸς τὴν
Ἱερὰν Κοινότητα εἰς ἐνδειξιν βεβαιότητος ἀμφωτέρων τῶν μερῶν.

1844 τῇ 28 τοῦ Ἰουλίου :—

35 Ἀπαντες οἱ τῆς Ἱερᾶς Κοινῆς Συνάξεως ἀντιπρόσωποι τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἀγ. Ὁρους Ἀθω¹.—

Ἔτσι ἔφυγε ὁ Καλλίνικος γιὰ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ παραλάβῃ τὰ πρᾶγματά του καὶ τὰ ἀναγκαῖα σχολικὰ βιβλία. Οἱ ἐκεῖ ἰσχυροὶ φίλοι του, ὅταν ἔμαθαν τὰ νέα του, δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ ἐπιχείρησαν, φαίνεται, νὰ τὸν κρατήσουν στὴν Ἀθήνα, ἐνῶ οἱ πατέρες τοῦ Ὁρους ἀνήσυχτοι τοῦ ἔγραφαν ὅτι, ἂν δὲν ἐκπλήρωνε τὴν υπόσχεσή του, θὰ ἔδινε λόγο στὸ θεό. Τέλος στὶς 15 Μαρτίου 1845 μπῆκε στὸ ρωσικὸ ἀτμόπλοιο, πὺν φαίνεται ὅτι μετέφερε τὴ διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῆς ρωσικῆς πρεσβείας, καὶ ἔφτασε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἀπ' ἐκεῖ ἔφυγε γιὰ τὸ Ἀγ. Ὁρος μαζί μὲ τὸν ἀρχιμανδριτὴ Πολύκαρπο, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε συνταξιδεύσει. Τὴν 1 Ἰουνίου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου σχολείου μὲ λαμπρὴ τελετὴ καὶ παρατάξη. Οἱ τριόφιμοί του ἦταν περισσότεροι ἀπὸ 45, γιὰτὶ κάθε μοναστήρι ἔστειλε δύο, ὅπως ἀποφάσισε ἡ Ἱερὰ Σύναξη².

Ὁ Καλλίνικος, ἀφοῦ ὑπηρετήσε ἕνα χρόνον στὴ σχολή, ἀποσύρεται στὴ μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, ὅπου ἀντιγράφει τὰ ἀνέκδοτα σχόλια τοῦ Νικηῖτα Σεργῶν στοὺς λόγους τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.³ Φαίνεται ὅμως ὅτι πηγαίνει στὸ Βατοπέδι ὄχι μόνο γιὰτὶ θέλει ν' ἀφιερωθῇ στὶς θεολογικὰς του μελέτες, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἔχει παρὰ πονα ἐναντίον ὀρισμένων ἀδελφῶν του τῆς Μονῆς τῆς Μεγάλης Λαύρας. Μάταια οἱ προϊστάμενοι τῆς Μ. Λαύρας μὲ τὸ γράμμα τους τῆς 17 Ἰουλίου 1846 τοῦ ἐκφράζουν τὴν κατάπληξή τους γιὰ τὴν ἀνέλιπτη ἀποχώρησή του στὸ Βατοπέδι καὶ τὸν καλοῦν νὰ «ἐλθῇ εἰς τὴν μετάνοιαν». Στὸ ἐξῆς παραμένει στὴ μονὴ τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἐκεῖ ἐνασκεῖται, ὅπως πρέπει νὰ συμπεράνουμε ἀπὸ ἕνα γράμμα τῶν ἐπιστατῶν τῆς Κοινότητος τοῦ Ἀγίου Ὁρους (14 Αὐγούστου 1847) πρὸς τὸν Καλλίνικο, τὸ ὁποῖο ἔχει τὴν ἐξῆς διεύθυνση· «Τῷ Πανοσιολογιωτάτῳ Διδασκάλῳ Κ. Κ. Καλλινίκῳ, τῷ ἐνασκουμένῳ ἐν τῇ Ἱερᾷ καὶ Σεβ. Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου».

Ἀνανεώνει ἄραγε ὁ Καλλίνικος τὸ συμβόλαιό του μὲ τοὺς πατέρες τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἔξακολουθεῖ τὴ διδασκαλία του στὴ σχολὴ τῶν Καρυῶν; Ὁ ἴδιος σ' ἕνα γράμμα του, γραμμένο τρία χρόνια ἀργότερα (20 Ὀκτωβρίου 1850), πρὸς τὸ γαμπρὸ του Δημήτριο Χ' Γγιαῆ ἡ Δημητρούδη στὸ χωριὸ Θεολόγος τῆς Θάσου ἀναφέρει ὅτι στὰ τρία χρόνια τῆς διδασκα-

¹ Δίφυλλο ἔγγραφο, διαστάσεων 0,304 × 0,207. Κείμενο στὴν πρώτη σελίδα. Διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξη τοῦ κειμένου.

² Βλ. ἐπιστολὴ ἐπιτρόπων τῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1845 πρὸς τὸν Καλλίνικο, «σχολάρχην τοῦ ἐν Καρυαῖς κοινοῦ σχολείου». Δίφυλλο, διαστάσεων 0,298 × 0,205.

³ Μνεῖα ἔργων Νικηῖτα Σεργῶν βλ. στοῦ Μ. Crusius, Turcograecia, Basileae 1584, σ. 499,510.

λίας του στο Ἅγιον Ὅρος ξόδεψε τὰ διπλὰ ἀπ' ὅσα πῆρε. Ἐπομένως διδάξε τρία χρόνια στὴ σχολή.

Στὸ Ἅγιον Ὅρος παραμένει ὡς τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1847. Στὶς ἀρχὲς Ὀκτωβρίου τὸν βρίσκουμε πάλι στὴν Ἀθήνα, ὅπου τακτοποιεῖ τὰ χειρόγραφα του καὶ ἐτοιμάζεται νὰ ἐκδώσῃ τὰ σχόλια τοῦ Νικήτα Σεργῶν. Τότε κάποιος ἐπίσημος, μὴ κατονομαζόμενος, τοῦ πρότεινε τὴ θέση τοῦ ἐφημερίου στὴν ἐλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Σωτήρος στο Μόναχο καὶ ἐνήργησε ὥστε στὶς 22 Δεκεμβρίου 1847 νὰ τοῦ σταλῇ ὁ διορισμός του. Στὸ σωζόμενο ὑπ' ἀρ. 12456/13 Νοεμβρίου 1847 διαβατήριό του διαβάζουμε τὴν περιγραφὴ τῶν χαρακτηριστικῶν του· «Ἐτῶν 55. Ἀνάστημα μέτριον, τρίχες μεικταί, ... ὀφθαλμοὶ καστανοί, μύτη καὶ στόμα μέτρια». Στὶς 18/30 Ἰανουαρίου 1848 ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ μέσῳ Τερζέστης ἔφτασε στὶς 6/18 Φεβρουαρίου στο Μόναχο, ὅπου μένει ὡς τὸ θάνατό του (Ἀπρίλιος 1877)¹.

Ἄν καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ὁ Καλλίνικος δὲν παύει νὰ βρίσκεται σὲ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς συγγενεῖς του—κυρίως μὲ τὸ σύζυγο τῆς ἀνεψιᾶς του Δημήτριου Χ' Γιάξη ἢ Δημητρούδη—καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν πνευματικὴ της ἀνάπτυξη. Ὁ γαμπρός του σ' ἔνα γράμμα του τῆς 15 Ἰουλίου 1850 τοῦ εἶχε γράψῃ ὅτι εἶχαν ιδρύσει σχολεῖο στὴ Θάσο καὶ τὸν εἶχε προσκαλέσει νὰ κατεβῇ καὶ νὰ πάρῃ τὴ θέση τοῦ δασκάλου. Ὁ Καλλίνικος ἀπαντώντας στὶς 20 Ὀκτωβρίου θυμᾶται τὰ τρία ἄκαρπα χρόνια τῆς διδασκαλίας του στο σχολεῖο τῶν Καρυῶν καὶ λέγει· «Τώρα πλέον ἐγῆρασα, ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ κατορθώσω παρῆλθε, τώρα θέλω θεωρεῖ ἄλλο τι, τοῦτέστι θέλω περιμείνει τὸ τέλος. Ὅθεν δὲν εἶναι πλέον εἰς καιρὸν νὰ ἀναλάβω φροντίδας τοιαύτας, ἀφοῦ μάλιστα ἀπαξ εἰς τὸ πρῶτον δὲν ἠτύχησα εἰς τοῦτο». Ἀκόμη ἐκθέτει στὸν γαμπρό του τὶς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου· «.. προσέχετε παρακαλῶ νὰ εἶναι τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ θεῖον διαρκὲς καὶ ὄχι ἐφήμερον, καθὼς συνηθίζουν νὰ γίνωνται ὅλα τὰ πράγματα καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἄλλα μέρη τῶν τόπων αὐτῶν, διότι τότε τὰ ἔξοδα τὰ ὅσα θέλετε καταβάλλει εἰς τὴν ἀρχὴ μένουν ἄκαρπα καὶ τυφλὰ χωρὶς κανὲν ἀποτέλεσμα.... Ἄν δὲν ἐκπαιδεύσητε τὴν νεολαίαν τῆς πατρίδος, μὴν ἐλπίζετε ὅτι θὰ ἔχητε καλοὺς χριστιανοὺς

¹ Πρβλ. καὶ ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀνδρεάδου, Ἑλληνικὴ ὁρθόδοξος κοινότης Μονάχου. «Hellas - Jahrbuch» 1929, σ. 90 - 95, ὅπου λανθασμένα ἀναφέρονται τὰ ἔτη ἐφημερίας τοῦ Καλλινίκου στο Μόναχο. Γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας βλ. ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ, Ἐορτασμός τῆς ἐκατονταετηρίδος τῆς ἐν Μονάχῳ ἐλληνικῆς ἐκκλησίας. «Hellas - Jahrbuch» 1930, σ. 125 - 129. Πρβλ. καὶ L. M a u r e r, Das griechische Volk, Heidelberg 1835, τ. 2, σ. 201 - 202. Π. Κ α ρ ο λ ῖ δ ο υ, Σύγχρονος ἱστορία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ 1821 μέχρι 1921, Ἀθήναι 1922, τ. 1, σ. 573 - 574, τ. 2, σ. 39. Βλ. καὶ ἀρχιμ. Μ ε - θ ο δ ῖ ο υ Φ ο ὕ γ ι α, Αἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐλληνικαὶ ὁρθόδοξοι κοινότητες, Ἀλεξάνδρεια 1955, σ. 22 κ. ἐξ.

καὶ τιμίους πολίτας, μὴ ἐλπίζετε ὅτι οἱ διάδοχοι ὑμῶν θὰ καλλιτερεύσουν τὴν κατάστασιν τῆς νήσου οὔτε εἰς μέσα πόρων οὔτε εἰς ἡθικὴν κατάστασιν οὐδὲ εἰς τὴν μεταξὺ ὑμῶν ἐμπιστοσύνην. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀπαιτεῖται προσοχὴ μεγάλη, ὅχι μόνον ἀπλῶς λέξεις νὰ μάθωσιν, ἀλλὰ καὶ θρησκευεῖν καὶ οἰκονομίαν καὶ ἡθικὴν, διότι αἱ λέξεις μόναι δὲν ὠφελοῦν εἰς ἄλλο τι, εἰμὴ νὰ ἀποκαταστήσουν τὸν ἄνθρωπον λάλον καὶ ἀνόητον. Τὰ πράγματα κάμνουν τὸν ἄνθρωπον φρόνιμον, καὶ ταῦτα συνδεδεμένα μὲ τὰ γράμματα. Ἡ ἐδική μου γνώμη εἶναι νὰ μὴ εἶναι ὁ διδάσκαλος τόσον εὐθηνός, ἀλλὰ νὰ εἶναι καλὸς καὶ νὰ γινώσκῃ πολλά...». Ὁ Καλλίνικος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν τύχην τῶν βιβλίων του καὶ δηλώνει ὅτι, ὅσο ζῇ, ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ πειραχθοῦν.

Τὴν 1 Δεκεμβρίου 1856 ὁ Ὁθων τοῦ ἀπονέμει τὸν ἀργυροῦν Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ βασιλικοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος «χάριν τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἱεροπρεποῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων του καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν Μονάχῳ ὀρθοδόξων παίδων ἀφιλοκερδῶν καὶ ἀόκνων αὐτοῦ προσπάθειων» καὶ στὶς 28 Σεπτεμβρίου/10 Ὀκτωβρίου ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄ «Καῖσαρ καὶ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσιῶν, Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, Μέγας Δοῦξ τῆς Φινλανδίας κ.λ.» τὸν κατατάσσει στὸ τάγμα «τῆς Ἀγίας Ἀννης δευτέρας τάξεως» καὶ τοῦ ἀπονέμει τὸ ἀντίστοιχο παράσημο.

Μὲ τὴ ζωὴ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Καλλινίκου συνδέεται καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἀνεπιού τοῦ Κωνσταντίνου Δημητριάδη, γιοῦ τοῦ γαμπροῦ του Δημητρίου Χ΄ Γ'ιαῆ. Ὁ γαμπρός του, ἀπὸ τοὺς προύχοντες τοῦ χωριοῦ Θεολόγος τῆς Θάσου, στέλνει μὲ ἔξοδόν του στὸ Μόναχο τὸ γιό του, γιὰ νὰ σπουδάσῃ γιαντρός. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπολόγιζε καὶ στὴ συνδρομὴ τοῦ Καλλινίκου. Ὁ νεαρὸς ὅμως Κωνσταντῖνος ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξή του (Σεπτέμβριος 1872) ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ θεῖος του δὲν ἔχει τίς δυνάμεις νὰ τὸν σπουδάσῃ. Πραγματικὰ ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ Καλλινίκου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν εὐχάριστη. Φαίνεται ὅτι ζητοῦσε χρήματα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, γιὰτὶ βλέπουμε τὸν Εὐθ. Καστόρη, καθηγητὴ τοῦ πανεπιστημίου, νὰ τοῦ γράφῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὶς 6/18 Ὀκτωβρίου 1872 ὅτι τοῦ στέλνει ὅσα χρήματα εἶχε πάρει ὡς τότε γιὰ ἔξοδα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ ἐπίδομά του καὶ ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ζητῇ καὶ τὰ λοιπὰ «τὰ καθυστεροῦντα τῆς ἐκκλησίας ἔξοδα», ἀλλὰ ὁ κ. Μάμουκας, ποῦ εἶναι ὁ ἀρμόδιος ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου, εἶναι ἄρρωστος καὶ δὲν ἐργάζεται τακτικά.

Μολαταῦτα ὁ γαμπρός του Δημητρουδῆς δὲν πιστεύει ὅτι ὁ Καλλίνικος ἔχει οἰκονομικὰς δυσχέρειες καὶ φαίνεται ὅτι καὶ στὸν ἴδιο κάνει σχετικούς ὑπαινιγμούς. Γι' αὐτὸ ὁ ἀρχιμανδρίτης μὲ τὸ γράμμα του τῆς 4/16 Ὀκτωβρίου 1872 ἀποκρούει τὰ σκληρά του λόγια καὶ κατόπιν ἐκφέρει γενικότερες γνώμες γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου καὶ γιὰ τὴ δυνατότητα τῆς

σπουδῆς νέων τῆς Θάσου στὸ ἐξωτερικό. «Ἡ ἡμετέρα πατρίς, γράφει, ἡ γεννήσασα ἡμᾶς εἶναι εἰς κατάστασιν, παρὰ πᾶσαν ἄλλην ὁμοίαν αὐτῆς, νὰ πράξῃ πολλὰ καλὰ ὑπὲρ ἐαυτῆς. Ἐν ὅσῳ ὅμως λείπει ἡ σύμπνοια καὶ ἡ ὁμόνοια ἀπὸ τὰ μέλη τὰ διευθύνοντα αὐτήν, ἐν ὅσῳ φθοноοῦνται καὶ προσπαθοῦσι τίς νὰ καταβάλλῃ τὸν ἄλλον, νὰ λάβῃ ἐπιρροὴν εἰς τοὺς ἀπλουστέρους νὰ ἀπατᾷ αὐτοὺς εὐκολώτερα, ποτὲ ἡ πατρίς ἡμῶν δὲν θέλει εὐδαιμονήσῃ. Διό, παρακαλῶ, ὅταν κατὰ ἀνάγκην ποιῇτε συνελεύσεις, τὸ λεγόμενον μάζωμα τῶν προεστώτων, μὴ λείπητε νὰ σκέπτεσθε περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος. Βεβαίῳ, ὅτι ἤκουσα καὶ εἰς Βιέννην αὐτὸν τὸν κύριον Τοσίτσαν, οὐχὶ τὸν ἀποθανόντα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅστις ἴσως ζῇ καὶ εἰσέτι, νὰ μοὶ λέγῃ. «Τί ἁμαρτία μὲ τὴν πατρίδα σου νὰ μὴν ἔχῃ ἕναν ἄνθρωπον τῆς προκοπῆς, ὅστις ἤθελεν ὠφελήσῃ αὐτήν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἐὰν ἦτον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὡς ἔπρεπε». Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἦλθον ἐκεῖθεν ἄνθρωποι ἐπίσημοι καὶ αὐτοὶ μοὶ εἶπον τὰ αὐτά. Ἀπῆλθον τινές, ὅμως δι' ὀλίγα χρήματα καὶ οὐδὲ ἐκεῖνοι ὠφελήθησαν ἐκ τῶν χρημάτων ἐκείνων οὐδὲ τὴν πατρίδα ὠφέλησαν. Ἐὰν ἡ πατρίς εἶχε κοινὸν ταμεῖον, τὸ ὁποῖον δυνατόν νὰ τὸ ἔχῃ παράγουσα τόσα προϊόντα, νὰ συνάζονται ὑπὲρ τῶν καλῶν καὶ ἀναγκαίων, ἐδύνατο νὰ ἀποστέλλῃ οὐχὶ ἕνα εὐφυῆ νέον νὰ προκόπη, ἀλλὰ πολλούς, καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέφοντες εἰς αὐτήν, αὐτοὶ ἤθελον τὴν ἀναζωογονήσῃ. Καὶ ἐὰν τινες διαφθαρώσιν, ὅλοι ὅμως εἶναι τῶν ἀδυνάτων. Καὶ ἐὰν τοῖς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτὸ ἔρχωντο φιλοπατρίως καὶ χριστιανικῶς καὶ αὐτοὶ ἤθελον πληθύνει καὶ ξένοι ἤθελον παρακινεῖσθαι νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὸ τὸ ταμεῖον, τοὺς ὁποίους ὀφείλουσι νὰ τοὺς κηρύττωσι διὰ τοῦ τύπου εὐεργέτας...».

Ὁ Κωνσταντῖνος Δημητριάδης, παρ' ὅλες τὶς στερήσεις, μένει στὸ Μόναχο καὶ γράφεται στὴν ἱατρικὴ σχολή. Οἱ ραδιοεργασίαι ὅμως δύο ὁμογενῶν, πού τὸν κατηγοροῦν στοὺς γέρους γονεῖς του ὡς σπάταλο καὶ ἄσωτο, ἐρεθίζουν τὸν πατέρα του τόσο, ὥστε τὸν καλεῖ πίσω στὴν πατρίδα του ὕστερ' ἀπὸ δύο χρόνια σπουδῶν. Ὁ Καλλίνικος, ὁ ὁποῖος κάπου κάπου βοηθοῦσε χρηματικὰ τὸν Κωνσταντῖνο, μὲ τὸ γράμμα του τῆς 14/26 Αὐγούστου 1874 διαμαρτύρεται στὸ γαμπρὸ του γιὰ τὴ σκληρότητα πού ἔδειξε στὸ γιό του καὶ ἐπαινεῖ τὶς προόδους του στὰ γερμανικά.

Ὁ ἀνεψιὸς του μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴ Θάσο βρίσκεται σὲ ψυχρὰς σχέσεις μὲ τὸν πατέρα του καὶ ἴσως καὶ μὲ ἄλλους συγγενεῖς του. Ἡ εὐρωπαικὴ του μόρφωση καὶ ὁ ζῆλος του νὰ φανῇ ὠφέλιμος στὸν τόπο ἐπισύρουν τὴν προσοχὴ τοῦ Αἰγύπτιου διοικητῆ. Ἔτσι μὲ τὴ βοήθειά του κατορθώνει ὕστερ' ἀπὸ μερικoὺς μῆνες νὰ πάρῃ ὑποτροφία τοῦ χεδίβη τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ συνεχίσῃ τὶς σπουδές του στὴν Ἑλβετία. Δὲν χάνει ὅμως τὴν ἐπαφὴ του μὲ τὸ θεῖο του, συχνὰ ἀλληλογραφεῖ μαζί του. Κοινὸ ἀντικείμενο τῶν σκέψεών τους εἶναι ἡ γενέτειρά τους, ἡ Θάσος: πῶς εἶναι δυνατόν νὰ προ-

αχθῇ ὕλικά καὶ πνευματικά τὸ ἀγαπημένο τους νησί. Ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ διαβιβάζει τὰ νέα τῆς Θάσους καὶ ὁ Καλλίνικος τὰ σχολιάζει. Ἔτσι ὁ τελευταῖος στὸ γράμμα του τῆς 12/24 Αὐγούστου 1875 γράφει στὸν Κωνσταντῖνο· «Χαίρω ἐκ ψυχῆς ἀκούων τὰς εὐγενεῖς προθέσεις τοῦ τῆς πατρίδος διοικητοῦ. Καίτοι Τοῦρκος, ἔχει ὅμως ψυχὴν ἀνθρώπου λογικοῦ καὶ φιλοκάλου. Ἐὰν ἦσαν οἱ πατριῶται ἀνεπτυγμένοι καὶ φρόνιμοι, πόσην ὠφέλειαν ἤθελον προξενήσει τῇ πατρίδι! Μοὶ γράφεις νὰ συνεννοηθῶ μετ' ἐκείνου, καὶ ἤθελον εὐχαρίστως πράξει τὸ τοιοῦτον πρὸς καλὸν τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν πατρίδος, ἐὰν μοὶ τὸ ἐπέτρεπε καὶ ἡ ἐμὴ θέσις. Δὲν συμφέρει ὅμως εἰς ἐμὲ νὰ πράξω τοῦτο ἄνευ ἀδείας <τῶν> ἀφ' ὧν ἐξήρτημαι. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου μαθαίνω ὅτι οἱ περὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν καλοκαγάθως φροντίζοντες εἶναι ξένοι καὶ οὐχὶ ἐντόπιοι. Παρ' αὐτῶν ἔλαβον δύο ἐπιστολάς καὶ ἠπόρουν ἐκ τῶν ἐπωθυμιῶν, διότι ἦσαν ξένοι καὶ οὐχὶ τῆς πατρίδος. Ἔλαβον καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ τοῦ «Φοῖνικος» τοῦ συλλόγου ἐμπεριέχον 12 κεφάλαια. Δὲν μέφομαι τὴν ἀγαθὴν τῶν καλῶν προαίρεσιν, ἥτις εἶναι τῷ ὄντι δικαία, θεωρῶ ὅμως αὐτὴν ἀτελεσφόρητον. Ἐὰν ἐξ ἀρχῆς ἐφρόντιζον νὰ πείσωσι τοὺς προύχοντας νὰ δεχθῶσι τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ νὰ συμπράττωσιν ὁμοῦ, τότε ἡλιθίον τι τῶν ἀποτελεσμάτων. Μὴ ἔχοντες τοπικὴν φυτεῖαν, δύσκολος ἡ καρποφορία».

Ὁ Κωνσταντῖνος φαίνεται ὅτι ἐπιμένει νὰ πιστεύῃ στὴν ἀποστολὴ τοῦ «Φοῖνικος» στὸ νησί, ἔστω καὶ ἂν τὴν πρωτοβουλία τῆς Ἰδρυσῆς του τὴν εἶχαν ξένοι καὶ ὄχι ντόπιοι. Ὁ θεῖος του τοῦ ἀπαντᾷ σχετικῶς· «Ἡ τοῦ γράμματός σου περιγραφή μ' ἀπαλλάττει ἀπὸ τῆς πρώτης ιδέας, ἣν εἶχον περὶ τοῦ συλλόγου τοῦ Φοῖνικος. Εἶναι ἀναμφιβόλως κάλλιστος, ἀλλὰ σχεδιογράφημα μόνον, ἄψυχον, ὅστις δὲν πείσει τοὺς Θασίους νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι κρείττων τῶν μελισσιῶν, τῶν ἀμπελώνων, τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ λοιπῶν· διότι καὶ ταῦτα εἶναι χρησιμώτατα, ἄνευ ὅμως τῆς παιδείας οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ὥς ἔπρεπε. Χρεῖα λοιπὸν ὑπάρχει νὰ ἐννοηθῇ τοῦτο καὶ τότε προύχοντες καὶ λαὸς νὰ τὴν ὑποστηρίξωσι. Τοῦτο μόνον φέρει εἰς πέρας τὸ πᾶν».

Παρὰ τὶς ἀπαισιόδοξες προβλέψεις τοῦ Καλλίνικου ὁ «Φοῖνιξ» φαίνεται πὼς ἔπιασε κάπως στὸ χῶμα τῆς Θάσους, γιὰ τὸν βλέπουμε πολὺ ἀργότερα, στὰ 1902, νὰ βρῖσκεται, ὅπως πολλὲς ἄλλες ἐταιρεῖες, σωματεῖα καὶ σύλλογοι τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἐποδόλου ἑλληνισμοῦ, σὲ σχέσεις μὲ τὸ φιλολογικὸν σύλλογον «Παρνασσό»¹.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1877 πέθανε ὁ Καλλίνικος, χωρὶς νὰ προλάβῃ νὰ καμαρώσῃ τὸν ἀνεψιὸ του πτυχιόχου τῆς ἱατρικῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος πῆρε

¹ Βλ. δημοσιευμένη λογοδοσία «τῶν κατὰ τὸ ΔΖ' ἔτος πεπραγμένων» τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσῶ, Ἀθῆναι 1902, σ. ρβ'.

τὸ δίπλωμά του στὶς 29 Ἰουλίου 1878 ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο τοῦ Στρασβούρου. Ἡ περιουσία τοῦ Καλλινίκου (50 περίπου χρυσὰ νομίσματα ξένων χωρῶν καὶ διάφορα πολύτιμα σκεύη) περιήλθε στὴν κατοχὴ τῆς μόνης κληρονόμου του ἀνεψιάς του Σωτήρας, μητέρας τοῦ Κωνσταντίνου. Μαζὶ μὲ τὴν περιουσία τοῦ Καλλινίκου παραδόθηκε καὶ μέρος μόνο τοῦ ἀρχείου του, γιατί λείπουν ἀπ' αὐτὸ σημειώσεις, καθὼς καὶ διάφορα ἔγγραφα, ἑλληνικά καὶ ξένα, τὰ ὁποῖα πιθανότατα κράτησε ὁ Σπυρ. Παπαγεώργιος γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς βιογραφίας του¹.

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Παπαγεωργίου, Ἡ ἐν Μονάχῳ ἑλληνικὴ κοινότης καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία. «Παρνασσός» 7(1903), σ. 48 ὑπ. 1, σ. 58.